

ASPECTE PRIVIND SITUAȚIA ȘI LUPTA METALURGIȘTILOR DIN VALEA BISTREI ÎN ANII 1937—1939¹

DAN POPESCU

Situația social-economică a României în anii din ajunul celui de-al doilea război mondial se caracterizează printr-un proces de întărire continuă a pozițiilor capitalului monopolist. Clasele exploatatoare au dus o politică de aservire a țării, soarta României era hotărâtă de marile puteri imperialiste, trusturile și monopolurile străine stăpâneau cele mai importante bogății ale ei, independența și suveranitatea națională erau grav știrbite.

Dominată de un număr restrâns de carteluri și trusturi, economia României era împinsă în această perioadă de largi concesiile față de Germania hitleristă tot mai mult în sfera intereselor acestui stat, cercurile guvernamentale aderând la politica colaborării strânse cu Germania².

În condițiile ascuțirii contradicțiilor social-economice din România, ale creșterii avântului luptei maselor largi populare, clasele dominante au căutat să lichideze regimul democrației burgheze, orientându-se tot mai mult pe linia instaurării unui regim de mână forte, trecând întreaga putere de stat în mâinile regelui. Politica cercurilor reacționare românești a fost o politică de restrângere continuă a ultimelor libertăți burghezo-democratice care mai existau³.

¹ În Valea Bistrei se găsește astăzi puternicul centru industrial „Oțelul roșu”; a purtat diferite denumiri în decursul timpului. Astfel, în primele decenii ale secolului al XIX-lea, îl găsim în documente sub numele de Ferdinandsberg. În anii 1848—1849 primește numele de Bemhegy, în timpul dualismului austro-ungar se numea Nandorhegy, iar după 1918 Ferdinand.

² A. Niri, *Istoricul unui tratat înrobitor*, București, Edit. științifică, 1965, p. 25. La 10 decembrie 1938 a fost semnată convenția comercială româno-germană, iar la 23 martie 1939 tratatul economic româno-german. Semnarea tratatului economic limita dezvoltarea industriei României la ramurile petrol, mine, lemne și prelucrarea produselor agricole.

³ Cenzura și starea de asediu au fost instituite în toată țara, partidele politice au fost desființate, s-au luat măsuri împotriva organizațiilor muncitorești, iar libertatea presei și a cuvântului a fost îngrădită. Articolul 7 al Constituției din 20 februarie 1938

Paralel cu măsurile reacționare ale dictaturii regale, patronatul organizat în U.G.I.R. trece la rîndul său la o ofensivă împotriva clasei muncitoare. „Contractele colective încheiate cu muncitorii încep a fi denunțate”⁴, „patronii au încetat de a mai plăti cotele la Casa asigurărilor”⁵, iar „ziua de muncă a fost prelungită în unele ramuri industriale de la 8 la 10—12 ore”⁶.

Ofensivei capitaliste împotriva nivelului de trai al oamenilor muncii, masele muncitoare, conduse de P.C.R., i-au răspuns prin luptă. În întreaga țară au avut loc nenumărate conflicte de muncă și puternice greve, urmate de mari manifestări și demonstrații de stradă. Chiar statisticile burgheze, care trec sub tăcere în mod intenționat multe acțiuni ale clasei muncitoare, confirmă că în 1939 au avut loc 18 greve și 321 de conflicte de muncă, numărul participanților la aceste conflicte fiind de 69 607⁷.

În Banat s-au declanșat în această perioadă puternice acțiuni greviste. Primii care au deschis șirul acestor acțiuni au fost oțelarii de la Reșița⁸, minerii de la Anina⁹, cărămidarii de la fabrica „Muschong” — Lugoj¹⁰ precum și metalurgiștii de pe Valea Bistrei¹¹. Uzinele „Ferdinand”, situate în regiunea industrială din Valea Bistrei au aparținut cartelului uzinelor metalurgice unite „Titan — Nădrag — Călan”, acționari principali fiind familia Auschnit și un număr de capitaliști străini grupați în „La Compagnie Européenne de Participation Industrielle”, cu sediul la Monaco¹². Aceste uzine au cunoscut o continuă dezvoltare, ajungînd în cîțiva ani a doua mare societate siderurgică și mecano-siderurgică din țară¹³.

În cadrul dezvoltării uzinelor metalurgice Titan-Nădrag-Călan, capitaliștii și-au îndreptat atenția în special spre această regiune. Factorii care au contribuit la dezvoltarea rapidă din punct de vedere economic a regiunii din jurul Văii Bistrei au fost „zăcămintele bogate de minereu, masivele

specifica următoarele: „Nu este îngăduit nici unui român a propovădui prin viu grai sau în scris schimbarea formei de guvernămînt a statului..., scutirea de impozite ori lupta de clasă (vezi *Colecția de legi și regulamente*, vol. XVI, partea I, București, 1938, p. 72).

⁴ *Din istoria luptelor greviste ale proletariatului din România*, București, Edit. politică, 1965, p. 230.

⁵ „Argus” nr. 7 531 din 27 mai 1938.

⁶ N. N. Constantinescu, C. V. Băloiu, *Situația clasei muncitoare din România în perioada 1934—1938*, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.”, nr. 1/1964, p. 27.

⁷ „Buletinul muncii”, vol. I, 1940, p. 18.

⁸ E. Cîmponeru, *Reșița luptătoare*, București, Edit. științifică, 1965, p. 209.

⁹ Arh. st. Caransebeș, fond 170, dosar nr. 16, f. 4.

¹⁰ Arh. st. Lugoj, fond Prefectura județului Severin, dosar nr. 13 240, neinventariat.

¹¹ A. I. Gh. Săvu, *Date privind mișcarea grevistă în timpul dictaturii regale*, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.”, nr. 5/1963, p. 71.

¹² *Compte-rendu du Conseil d'Administration et rapport du comité des censeurs à l'Assemblée générale des actionnaires du 25 juillet 1934*, p. 8. (Arh. st. Caransebeș, fond. T.N.C.).

¹³ *Enciclopedia României*, vol. III, București, 1938, p. 865; vezi și *Contribuții la istoria capitalului străin în România*, București, Edit. Academiei, 1960, p. 84.

păduri care ofereau combustibilul necesar, energia provenită din căderea râului Bistra, precum și brațele ieftine de lucru¹⁴.

Numărul muncitorilor în aceeași etapă amintită a crescut; astfel la începutul anului 1938 au lucrat în uzinele „Ferdinand” circa 1 987 de salariați¹⁵.

Pătrunderea capitalului monopolist internațional a avut și în această regiune consecințe nefaste, deoarece burghezia autohtonă s-a aliat cu capitalul străin în vederea obținerii unei cote-părți din câștig cât mai avantajoasă.

Din analiza dărilor de seamă anuale ale consiliului de administrație reiese cu multă pregnanță că în timp de 6 ani (1933—1938) capitaliștii au obținut profituri uriașe, beneficiul societății crescând continuu. La sfârșitul anului 1937, de pildă, capitalul social s-a mărit de la 300 000 000, cât a fost în anul 1934, la 500 000 000 lei iar fondul de investiții a crescut la 722 000 000 de lei¹⁶. Numai acționarilor li s-a achitat pe anul 1938 ca beneficiu net prin dividende suma de 90 000 000 de lei¹⁷.

*

* *

Analizând condițiile de muncă ale proletariatului din Valea Bistrei, constatăm că durata zilei de muncă a fost lăsată la discreția patronilor¹⁸, cu toate că prin legea asupra contractelor de muncă, apărută în „Monitorul oficial” nr. 74 din 5 aprilie 1929, se preciza că este de 8 ore.

Deși exista o lege a repausului duminical și a sărbătorilor legale, totuși câmpul ei de aplicare era redus¹⁹, deoarece la nerespectarea ei contribuiau înseși autoritățile, care acordau derogări de la prevederile legale întreprinderilor ce solicitau acest lucru. La cererea direcțiunii Uzinelor „Ferdinand”, pentru a nu stînji și a nu se împiedica executarea unor comenzi urgente²⁰, s-au acordat unele derogări pentru secțiile oțelărie și laminare²¹, mărindu-se în acest fel durata zilei de muncă.

¹⁴ Arh. st. Caransebeș, fond T.N.C., Dare de seamă a uzinelor Ferdinand din 19 ianuarie 1938 înaintată Ministerului Industriei și Comerțului, dosar nr. 1240/12 C, f. 3.

¹⁵ *Ibidem*, fond T.N.C., State de plată pe anii 1933—1938, dosar nr. 5 345 și 6 792 (neinventariate).

¹⁶ *Enciclopedia României*, vol. III, p. 864—865.

¹⁷ Arh. st. Caransebeș, fond T.N.C. 170, dosar nr. 794, privind cheltuielile, dobânzi, prime valutare, beneficii și dividende pe anii 1924—1942, p. 4.

¹⁸ N. N. Constantinescu, C. V. Băloiu, *op. cit.*, loc. cit.

¹⁹ Prevederile legii erau însoțite de o multime de excepții, derogări și precizări care practic dădeau patronilor posibilitatea să le eludeze cu ușurință. Numai în 1937 s-au dat 7 834 derogări (vezi *Enciclopedia României*, p. 81—83; Gh. Surpatu, *Pauperizarea clasei muncitoare din România burghezo-moșierească*, București, Edit. științifică, 1962, p. 164.

²⁰ Arh. st. Lugoj, dosar nr. 5 820/1938, adresa Uzinelor „Ferdinand” nr. 1 381 către Inspectoratul muncii Timișoara (neinventariat).

²¹ Arh. st. Caransebeș, fond 169, Uzinele Ferdinand, dosar nr. 21/1938, f. 3.

Această situație rezultă și dintr-un memoriu al muncitorilor înaintat de Sindicatul metalurgist „Ferdinand” Ministerului Muncii, în care se protestează împotriva „samavolnicilor, abuzurilor și nedreptăților la care sînt expuși muncitorii, fiind amendați pentru diferite motive... și obligați să presteze ore-suplimentare fără a fi retribuiți”²².

„Ziua de 8 ore — scria „Lupta de clasă” în 1938 — este o excepție fericită, ziua de muncă normală fiind de 10—12 ore”²³.

Condițiile de muncă oferite de capitaliști la Uzinele „Ferdinand” erau dintre cele mai grele. Majoritatea muncitorilor lucrau la cuptoare de foc, la baia de zinc, în aerul viciat și îmbăcsit de amoniac și fum, fața le era roșie de arsuri, erau slabi și forțați peste puterile lor, insuficient hrăniți și expuși la degradarea sănătății și boli²⁴. Ziarul „Temesvari Hirlap” din ianuarie 1939 relatează printre altele că „febra tifoidă, dezinteria, sifilisul și în special tuberculoza făceau multe victime printre muncitorii metalurgiști și mineri din Banat”²⁵.

În această regiune, care cuprindea un teritoriu destul de întins, capitaliștii n-au asigurat muncitorilor nici cele mai elementare condiții de igienă sanitară, de asemenea nu exista nici baie, nici spital²⁶. Ambulatorul existent avea două încăperi, o cameră servind pentru consultații și un staționar cu 4—6 paturi pentru cazuri urgente. Personalul sanitar era compus dintr-un medic, un agent sanitar și o moașă, care trebuiau să deservească un număr de peste 2 000 de muncitori și populația comunelor din jur²⁷. Foarte mulți muncitori bolnavi nu beneficiau de asistență medicală, ajutoarele de boală se plăteau cu multă întârziere, iar ajutorul de lehozare nu se plătește în 1937 de 6 luni²⁸.

Autoritățile județene, fiind sesizate de numeroasele plîngerii individuale și de memoriul înaintat în 1937 de Sindicatul metalurgist din Ferdinand către Casa asigurărilor sociale Lugoj, sînt nevoite să trimită o comisie de anchetă pentru a cerceta aceste plîngerii. Comisia de anchetă, formată din reprezentanți ai autorităților județene și delegați ai Casei cercuale din Lugoj, deplasîndu-se în comuna Ferdinand, au constatat și consemnat următoarele în procesul-verbal încheiat :

1) lipsa de medicamente ;

2) medicul și personalul sanitar insuficient pentru a putea cuprinde pe cei peste 2 000 de muncitori și populația din comunele din jur ;

²² Arh. st. Caransebeș, fond 169, Memoriul muncitorilor Sindicatului metalurgist Ferdinand către Ministerul Muncii, dosar nr. 38/1938, f. 4.

²³ G. h. Surpatu, *op. cit.*, p. 103.

²⁴ Arh. st. Caransebeș, fond 169, memoriu înaintat de Sindicatul metalurgist Ferdinand către Inspectoratul muncii Timișoara, dosar nr. 10, f. 1.

²⁵ „Temesvari Hirlap” nr. 3 din 4 ianuarie 1939.

²⁶ Arh. st. Lugoj, Registru de procese-verbale ale Sindicatului metalurgist Ferdinand, 1937, f. 13—14 (neinventariat).

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ *Ibidem*, f. 15.

3) mulți muncitori sînt bolnavi de tuberculoză din cauza condițiilor de muncă care le periclitează sănătatea²⁹ etc.

Pentru a ne face o imagine clară despre asistența medicală a oamenilor muncii din această regiune, relatăm o scurtă informare publicată într-un ziar local. „În satul Tîrnova au murit 100 copii în timp de jumătate an... Nu există nici medic, sătenilor nu li se acordă nici cea mai mică asistență medicală, copiii bolnavi de rușeolă se tratează cu mijloace băbești și alcool”³⁰.

Așa se explică de ce județele Severin și Caraș dețineau recordul pe țară în ceea ce privește mortalitatea³¹. Această situație îngrijorătoare se oglindește și în raportul prefectului județului Severin către Ministerul Sănătății și Ocrotirilor Sociale, unde la capitolul „Mișcarea populației” se arată că „în anul 1937 s-au înregistrat 4 394 nou-născuți, iar numărul morților în același an a fost de 5 074”³².

Mortalitatea cea mai mare a fost înregistrată în centrele industriale Ferdinand, Nădrag și în comunele Obreja, Marga, Cireșa, Criciova³³. Din raportul menționat reiese că din totalul de 5 074 de morți 2 055 nu au beneficiat de asistență medicală..., personalul sanitar nu a putut cuprinde toate satele din raza circumscripției sale³⁴.

O problemă dintre cele mai importante pentru muncitorime a fost întotdeauna problema spațiului locativ. „Buletinul muncii” din anul 1939 arată că „în centrele industriale muncitorii locuiesc în case nesănătoase. O familie de 4—5 inși ocupă de cele mai multe ori o singură cameră”³⁵. Lipsa locuințelor a fost o problemă care a apăsător și pe umerii proletariatului de la uzinele conduse și administrate de direcțiunea T.N.C. Astfel, la Nădrag, Călan și Ferdinand locuințele muncitorilor erau „mici, umede, neigienice, insalubre, construite din birne lipite cu pămînt galben, iar o mare parte a muncitorilor trăiesc în barăci”³⁶.

Pe lîngă faptul că muncitorii locuiau în condiții mizerabile, ei mai erau în plus exploatați și în calitatea lor de chiriași.

Analizînd problema salariilor, trebuie să subliniem faptul că nivelul de trai al metalurgiștilor din Valea Bistrei era printre cele mai scăzute

²⁹ Arh. st. Lugoj, fond Casa Asigurărilor Sociale, Proces-verbal întocmit de comisia de anchetă, 1937, f. 1—3.

³⁰ „Reșița” nr. 30 din 25 iunie 1937.

³¹ *Enciclopedia României*, vol. I, București, 1938, p. 513.

³² Arh. st. Lugoj, fond Prefectura județului Severin, dosar nr. 12 784 f. 55 (raport pe anul 1937 al Prefecturii județului Severin către Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale, f. 5).

³³ *Ibidem*, f. 6.

³⁴ *Ibidem*, f. 6—7.

³⁵ „Buletinul muncii”, an. XIX, vol. III, septembrie-decembrie 1939, p. 668.

³⁶ Arh. st. Lugoj, fond Uzina Ciocanul-Nădrag, Registrul de procese-verbale ale Sindicatului metalurgist din Nădrag, f. 25.

din țară³⁷. În timp ce salariul mediu pe țară al unui muncitor metalurgist în 1938 a oscilat între 45 și 100 de lei pe zi³⁸, la Ferdinand media salariului brut al unui muncitor calculat pe o zi de muncă la începutul anului 1938 a fost de 59,8 lei³⁹.

Această cifră reprezenta salariul unui laminator, restul muncitorilor aveau un câștig mediu pe zi mult mai mic. Un muncitor care lucra șase schimburi pe săptămână, prestînd 312 zile anual, reușea să obțină un câștig mediu lunar de 1 865,76 lei⁴⁰.

Aceste salarii erau micșorate, aplicîndu-se un întreg sistem de rețineri: impozit pe salarii, pentru Casa asigurărilor sociale, împrumut pentru stat, cămin pentru ucenici, taxa de cult pentru întreținerea bisericilor, și, bineînțeles, la toate acestea se mai adăugau și nelipsitele amenzi⁴¹. În același timp însă, prețurile la articolele de primă necesitate creșteau continuu, introducîndu-se noi taxe de consumație pe făină, zahăr, petrol, textile⁴². Astfel, în 1939 prețurile au crescut față de cele din 1936 cu 20—40%.

	Anul 1936	Anul 1939	%
Făină 6 lei kg		9,50	58
Zahăr 27 „ „		34	25
Petrol 2,80 „ „		3,50	28
Sare 2,75 „ „		3,40	23
Untură 41 „ „		53	29
Slănină 38 „ „		48	26 ⁴³

Din lipsă de bani, muncitorii de la Uzinele „Ferdinand“ erau obligați să cumpere alimentele necesare prin sistemul de creditare din magazinele întreprinderii și în acest fel erau jefuiți din nou de patron, deoarece alimentele erau de calitate inferioară și de multe ori depășeau prețurile ma-

³⁷ Vezi Gh. I. Ioniță, C. Botoran, *Lupta muncitorilor metalurgiști din România împotriva exploatarei capitaliste și a pericolului fascist. 1934 — februarie 1938*, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.“, nr. 3/1965, p. 54.

³⁸ E. Cimponeru, *op. cit.*, p. 226 (74% dintre muncitori câștigau în jurul a 2 000—3 000 de lei lunar la întreprinderea U.D.R.).

³⁹ Arh. st. Caransebeș, Uzina Ferdinand, Registru-maestru, 1938.

⁴⁰ Ibidem. S-a calculat media câștigului lunar după registrul-maestru pe anul 1938, secțiile laminoare, cărămidă refractară, recoacere, nichelaj.

⁴¹ În statele de plată pe lunile ianuarie, februarie și martie ale anului 1938, în secția laminoare s-au făcut rețineri (amenzi) pentru motivul deteriorării valțurilor la 35 de muncitori (vezi Arh. st. Caransebeș, Uzina Ferdinand, fond 169, Registru-maestru, 1938).

⁴² N. N. Constantinescu, C. V. Băloiu, *op. cit.*, p. 35.

⁴³ Arh. st. Lugoj, fond Primăria orașului Lugoj, dosar nr. 9 925/1936 și nr. 11 254/1939 (prețurile din tabelul de mai sus sînt conform ordonanței Primăriei orașului reședință Lugoj nr. 3 625/1936 și nr. 5 556/1939).

ximale ⁴⁴, fixate de comisia interimară a orașelor Lugoj sau Caransebeș conform ordonanțelor acestor primării.

În raport cu prețurile maxime, 1 kg de pâine echivala cu 18% din venitul mediu zilnic al unui muncitor, iar 1 kg de untură cu 88% din aceeași sumă; ce mai rămânea atunci muncitorului pentru chirie, lemne de foc, încălziminte și îmbrăcăminte?

În timp ce familiile muncitorilor erau obligate să renunțe la cele mai elementare cerințe ale vieții, să locuiască într-o cameră 5—6 persoane, adesea fără foc, fără lumină ⁴⁵ și urmărite de spectrul hidos al foamei ⁴⁶, conducătorii uzinei trăiau în bogăție, lux și risipă, deoarece salariile lor atingeau cifre exorbitante. De pildă, directorul Furmann avea un salariu lunar de 45 000 de lei, inginerul Charly 40 000 de lei, iar subdirectorul Pucerea 30 000 de lei ⁴⁷.

Ofensivei capitalului împotriva nivelului de trai al oamenilor muncii, masele muncitoare, conduse de P.C.R., i-au răspuns prin luptă. Cu toate că se afla în ilegalitate, P.C.R. a adoptat forme și metode noi de organizare pentru a îmbina activitatea ilegală, semilegală și legală cu scopul de a atrage păături sociale largi în apărarea intereselor oamenilor muncii și stăvilirea ofensivei fascismului.

Muncitorimea din Valea Bistrei, sub conducerea organizației de partid și a Sindicatului metalurgist, a desfășurat o puternică activitate pentru apărarea drepturilor ei câștigate prin luptă. Este cunoscut faptul că la sfârșitul anului 1937 țara noastră a fost cuprinsă de unele fenomene de criză care s-au accentuat în decursul anului 1938. Efectele crizei s-au făcut simțite cu multă tărie și în această regiune. Muncitorii au fost concediați ⁴⁸, ziua de muncă s-a mărit, orele suplimentare au încetat de a mai fi plătite, contractul colectiv a fost denunțat ⁴⁹.

În Valea Bistrei se găseau muncitori de diferite naționalități, români, germani, maghiari, slovaci. Aceștia, legați fiind prin condițiile vitrege în care trăiau și munceau într-o strânsă comunitate de interese, au desfășurat în cadrul Sindicatului metalurgist o activitate susținută pentru apărarea

⁴⁴ În general se percepea pentru mărfurile vândute prin magazinele întreprinderilor un procentaj care varia între 5 și 10% față de prețurile maxime ale pieței (vezi Arh. st. Lugoj, Registrul procese-verbale ale Sindicatului metalurgic Ferdinand, f. 21).

⁴⁵ La uzina Ferdinand, majoritatea locuințelor muncitorilor nu posedau instalație de lumină electrică, iar prin magazinele de alimente ale întreprinderii se distribuia lunar o cantitate mică de petrol (2—3 litri de familie).

⁴⁶ „Buletinul muncii”, an. XIX, vol. III, septembrie-decembrie, 1939 p. 623.

⁴⁷ Arh. st. Caransebeș, fond 170, State de plată pe anul 1939 ale direcțiunii generale T.N.C. (procuști — directori).

⁴⁸ *Ibidem*, fond 169, Uzina Ferdinand, Manifest al Comisiei de acțiune a celei comuniste din Călan, în care se relatează că în această perioadă au fost concediați 120 de muncitori, direcțiunea invocând motivul că lipsesc comenzi.

⁴⁹ *Ibidem*, dosar nr. 1, Proces-verbal încheiat de delegatul Inspectoratului muncii Timișoara la uzina Ferdinand cu prilejul cercetării întâmpinării făcute de către Sindicatul metalurgist Ferdinand.

intereselor lor vitale, dînd dovadă de o deosebită hotărîre, înfruntînd pe capitaliști și organele de represiune ale aparatului de stat.

În această perioadă de adînci frămîntări, P.C.R. și-a întărit legăturile cu masele, influența sa crescînd în rîndurile muncitorimii. Comuniștii și-au intensificat activitatea, folosind syndicatele legale și inițiind în numeroase întreprinderi organizarea comitetelor de acțiune.

Lupta a început în această regiune prin hotărîrea muncitorilor de a impune direcțiunii uzinelor unele revendicări economice și semnarea contractului colectiv. În ziua de 18 noiembrie 1937 muncitorii au hotărît să înainteze direcțiunii uzinelor un memoriu, în care cereau, printre altele, condiții mai bune de muncă, sporirea salariilor în raport cu scumpetea, oprirea concedierilor și reprimirea celor concediați, precum și încheierea unui nou contract colectiv⁵⁰. Revendicările prezentate în memoriu au fost susținute cu hotărîre de sute de muncitori în adunările pe secții organizate de sindicatul metalurgist, unde cu această ocazie s-au ales și bărbații de încredere⁵¹.

În ședința din 7 decembrie 1937, de pildă, metalurgiștii și-au ales un comitet de acțiune format din 18 muncitori, în care intrau comuniști, membri U.T.C., social-democrați și muncitori combativi neorganizați din toate secțiile întreprinderii⁵². Acest comitet de acțiune al metalurgiștilor, constituit pe baza largă a frontului unic muncitoresc, avea posibilitatea mobilizării la luptă a tuturor lucrătorilor din toate secțiile uzinei pentru obținerea revendicărilor cuprinse în memoriul menționat.

După alegerea comitetului, o delegație a muncitorilor s-a prezentat la Inspectoratul muncii din Timișoara, înmîinînd inspectorului Haneș memoriul care anunța hotărîrea adoptată de muncitorii de la Uzinele „Ferdinand” în adunarea din 18 noiembrie 1937 privind începerea tratativelor pentru încheierea noului contract colectiv⁵³.

Conducerea Uzinelor „Ferdinand” a amînat însă în repetate rînduri stabilirea datei începerii tratativelor, motivînd că memoriul n-a fost încă suficient studiat și nici nu s-au primit instrucțiuni din partea Direcțiunii generale T.N.C. în ceea ce privește purtarea tratativelor⁵⁴.

În acest timp, comitetul de acțiune a trimis împuterniciți la Călan și Nădrag în scopul de a se realiza o unitate de acțiune a metalurgiștilor, forțînd în acest fel pe capitaliști de a semna noul contract colectiv⁵⁵.

În fața tergiversării de către conducerea Uzinelor „Ferdinand” a începerii tratativelor și a refuzului de a satisface revendicările muncitorilor,

⁵⁰ Arh. st. Lugoj, Registrul de procese-verbale ale Sindicatului metalurgist Ferdinand, f. 12.

⁵¹ *Ibidem*, f. 13.

⁵² *Ibidem*, f. 14.

⁵³ Arh. st. Caransebeș, fond Uzina Ferdinand, dosar nr. 11 875, Memoriul înaintat de Sindicatul metalurgist Ferdinand Inspectoratului muncii Timișoara.

⁵⁴ Arh. st. Lugoj, Registrul de procese-verbale ale Sindicatului metalurgist Ferdinand, f. 15.

⁵⁵ *Ibidem*.

s-a creat în Valea Bistrei o stare de nemulțumire și agitație generală. Situația a devenit destul de încordată, deoarece în rapoartele organelor de siguranță se semnală că „în rîndurile muncitorilor metalurgiști există adînci nemulțumiri și crește influența partidului comunist asupra acestora”⁵⁶.

Activitatea intensă desfășurată de organizația locală P.C.R. a fost îndrumată de delegați de la centru, care au căutat în această perioadă să canalizeze valul de nemulțumiri existente printre muncitori spre o mișcare organizată cu caracter revendicativ, care să meargă pînă la desfășurarea unor greve de amploare. La Ferdinand, în cadrul unei consfătuiri conspirative, delegații P.C.R. sosiți din capitală au vorbit pe larg participanților despre felul cum trebuie organizată lupta muncitorilor metalurgiști⁵⁷.

Aceste fapte se desprind și din ordinul strict confidențial al procurorului general al Curții de apel Timișoara, în care se ordonă să se ia măsuri urgente împotriva comuniștilor care activau în centrele industriale Reșița, Nădrag, Ferdinand și care uneltesc împotriva ordinii de stat⁵⁸.

Deoarece direcțiunea generală T.N.C. n-a binevoit nici după trei luni să înștiințeze conducerea sindicatului metalurgic despre ziua începerii tratativelor, muncitorimea, organizată și condusă de comuniști, a hotărît convocarea imediată a unei mari adunări. La această adunare, care a avut loc în ziua de 24 aprilie 1938, au participat peste 500 de muncitori⁵⁹.

Cei prezenți au fost informați despre problema tratativelor și asupra discuțiilor purtate cu reprezentanții muncitorilor de la Călan și Nădrag, unde s-a hotărît trimiterea unei delegații la București, formată din împuțerniciții celor trei uzine, cu scopul de a fixa ziua tratativelor în vederea discutării noului contract colectiv. În cuvîntul lor, participanții au cerut să se folosească la nevoie chiar greva pentru a forța pe capitaliști să soluționeze cît mai urgent problemele imediate⁶⁰.

Astfel, după cum am mai subliniat, în această regiune s-a creat o stare de nemulțumire, de agitație, care nu aștepta decît momentul prielnic pentru a izbucni cu toată puterea. În raportul înaintat de direcțiunea Uzinelor „Ferdinand” legiunii de jandarmi se specifica că muncitorii sînt neliniștiți în fabrică și pentru menținerea ordinii foarte urgent să se ia măsurile cele mai drastice pentru a se preveni dezordinea ce ar putea surveni⁶¹.

⁵⁶ Gh. I. Ioniță, C. Botoran, *op. cit.*, p. 55.

⁵⁷ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 11, dosar nr. 3 111, f. 61, 64 (la această consfătuire au participat și delegați din întreprinderile metalurgice Călan, Nădrag, Petroșeni, Arad și Timișoara).

⁵⁸ Arh. Tribunal. raional Lugoj, ordinul nr. 1 452 al procurorului general al Curții de apel Timișoara către Parchetul Tribunalului Lugoj (dosar nr. 5 420, f. 2).

⁵⁹ Arh. st. Lugoj, Registrul de procese-verbale ale Sindicatului metalurgist Ferdinand, f. 35.

⁶⁰ *Ibidem*, f. 35—36.

⁶¹ Arh. st. Caransebeș, fond 169, Uzina Ferdinand, dos. nr. 2/1939.

Organele de represiune au intervenit cu multă brutalitate, sediul sindicatului metalurgist fiind închis ; s-a ridicat întreaga arhivă și s-au operat arestări în rândurile conducătorilor metalurgiștilor ⁶².

În aceste condiții, comitetul de acțiune a ținut la începutul lunii iunie o ședință la care a participat și un număr însemnat de bărbați de încredere ⁶³. În aclamațiile celor prezenți s-a citit noul memoriu ⁶⁴ care urma să fie înaintat direcțiunii generale T.N.C., precum și proiectul contractului colectiv comun al Uzinelor „Ferdinand“, Nădrag și Călan.

Memoriul și contractul colectiv au fost înaintate direcțiunii Uzinelor „Ferdinand“, iar câteva zile mai târziu, printr-o delegație formată din reprezentanți ai celor trei uzine, au fost prezentate Direcțiunii generale T.N.C., București.

Abia la data de 16 iulie direcțiunea Uzinelor „Ferdinand“ a fost înștiințată de Direcțiunea generală a Uzinelor Titan — Nădrag — Călan că refuză să ducă tratative, cu delegații muncitorilor de la cele trei uzine și este de părere să se ia toate măsurile pentru a se purta tratative cu fiecare uzină separat ⁶⁵.

După multe tergiversări s-a fixat ziua tratativelor pentru 19 august la Uzinele „Ferdinand“, cu participarea conducerii uzinelor, a reprezentanților Inspectoratului muncii Timișoara, precum și a delegaților muncitorilor din cele 3 uzine. La aceste tratative atât de importante pentru muncitorimea metalurgică a participat și un delegat de la București din partea Uniunii centrale a metalurgiștilor. La orele 11 dimineața, în cazinoul de la Ferdinand au început dezbaterile, însă reprezentantul direcțiunii generale T.N.C., generalul Protopopescu, invocând un viciu de formă, a decla-

⁶² Arh. st. Lugoj, Registrul de procese-verbale ale Sindicatului metalurgic Ferdinand, f. 37.

⁶³ Ibidem, f. 38.

⁶⁴ Memoriul cuprinde următoarele revendicări ale muncitorilor de la Societatea Uzinelor Metalurgice Unite „Titan-Nădrag-Călan“, uzinele Ferdinand, Nădrag, Călan pentru reglementarea condițiilor de muncă și pentru încheierea noului contract colectiv de muncă :

1. Timpul normal de muncă este fixat la 48 ore pe săptămână, în 6 schimburi de câte 8 ore.

2. Întrucât salariile actuale nu mai pot asigura muncitorilor minimul de existență, acestea se vor majora la toate categoriile de salariați cu un spor variind între 5 și 25%.

3. Pentru munca prestată ca ore suplimentare salariaților li se va plăti un adaos de 25%, iar pentru duminici și sărbătorile legale 50%.

4. Conducerea uzinei se va îngriji să pună la dispoziția salariaților dulapurile necesare pentru păstrarea hainelor și a sculelor și va studia posibilitatea înființării unui sistem de băi, ori dușuri corespunzătoare nevoilor diferitelor ateliere.

5. Societatea nu va face nici o concediere fără să fie temeinic justificată.

6. Societatea va admite ca muncitorii să-și aleagă un număr de bărbați de încredere, proporțional cu efectivul lucrătorilor din fiecare secție. Aceștia vor fi considerați ca delegați permanenți pentru susținerea intereselor colective ale muncitorilor (Arh. st. Caransebeș, fond 169, Uzina Ferdinand, Memoriu înaintat de Sindicatul metalurgic direcțiunii Generale T.N.C. București).

⁶⁵ Arh. st. Caransebeș, fond 169, Uzina Ferdinand, Nota telefonică a direcțiunii generale T.N.C. către uzina Ferdinand din 16 iulie 1938.

rat că ședința nu este legal constituită și tratativele nu pot începe, deoarece delegatul Uniunii centrale nu are împuternicirea legală⁶⁸.

Direcțiunea generală T.N.C. a amânat mereu reluarea tratativelor, luând măsurile cele mai eficace pentru a destrăma strînsa solidaritate a metalurgiștilor de la cele trei uzine.

În repetate rînduri au fost trimiși în mijlocul muncitorilor reprezentanți reformiști din conducerea Uniunii Fier-metal, care urmăreau să dezbine forțele muncitorești, să le slăbească combativitatea, micșorînd și pe această cale strînsa lor solidaritate⁶⁷.

În Valea Bistrei, lucrurile s-au tergiversat pînă în octombrie 1938, cînd guvernul a înăsprit măsurile represive îndreptate împotriva clasei muncitoare, dizolvînd syndicatele și înlocuindu-le prin bresle⁶⁸.

În ziua de 20 noiembrie 1938 a avut loc prima ședință de constituire a breslei⁶⁹ muncitorilor metalurgiști și electricieni din Valea Bistrei. La această ședință nu a participat decît un număr restrîns de muncitori, cu toate că în vechiul sindicat fuseseră înscrși 754 de muncitori⁷⁰.

Clasele dominante nu au reușit să-și atingă scopul prin crearea breslelor, deoarece Partidul Comunist Român, îmbogățindu-și experiența, îmbinînd metodele ilegale de luptă cu cele legale și semilegale, a condus sau a influențat un șir de organizații cu caracter de masă, folosind breslele ca mijloc de luptă pentru îmbunătățirea situației materiale a oamenilor muncii.

În Banat, comuniștii, care „dispuneau de forțe importante, au desfășurat în această perioadă o activitate intensă”⁷¹.

Organizațiile de partid au desfășurat o muncă permanentă în rîndul maselor; în acest scop, Comitetul regional de partid Banat a editat și a răspîndit manifeste și publicații în limbile română, maghiară, germană și sîrbă⁷².

În cadrul breslelor, muncitorii din Valea Bistrei au desfășurat acțiuni revendicative pentru îmbunătățirea situației materiale. În acest scop, organizația de partid a dus o largă muncă de propagandă în rîndul muncitorilor pentru a intra în această organizație, folosind-o legal.

⁶⁸ Arh. st. Caransebeș, fond 169, Uzina Ferdinand dosar nr. 1/1938, f. 5.

⁶⁷ I. Iacoș, *Acțiuni pentru înfăptuirea unității sindicale în cadrul C.G.M. (1935–1938)*, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lingă C.C. al P.C.R.”, 5/1965, p. 100 (la uzinele Ferdinand și Nădrag, reformistul Gherman din conducerea Uniunii a desfășurat o puternică activitate în rîndurile muncitorimii încercînd a le dezbinda forțele).

⁶⁸ Legea breslelor a fost publicată în „Monitorul oficial” nr. 263/1938. Breslele trebuiau să cuprindă și să organizeze întreaga viață culturală și profesională a muncitorilor (vezi „Buletinul muncii”, vol. III, 1939, p. 959).

⁶⁹ Arh. st. Lugoj, Registrul de procese-verbale, f. 43 (privind constituirea breslei muncitorilor metalurgiști și electricieni din ținutul Timiș, secția Ohaba Bistra — Ferdinand).

⁷⁰ Arh. st. Caransebeș, fond 169 T.N.C., Memoriul înaintat de muncitorii metalurgiști de la Ferdinand direcțiunii T.N.C. București.

⁷¹ Iosif Bayerle, *Lupta antifascistă în Banat sub conducerea P.C.R.*, în „Drapelul roșu” nr. 6 635 din 7 mai 1966.

⁷² *Ibidem*.

Cu toate că în conducerea breslei au intrat și unele elemente reformiste, de foarte multe ori masa muncitorilor, îndrumată și călăuzită de comuniști cu sprijinul social-democraților, și-a impus voința, canalizând activitatea acestei organizații în scopul „de a duce lupta pe baza frontului unic”⁷³, pentru obținerea unor revendicări imediate.

Guvernul dictaturii regale și-a concentrat toate forțele în direcția înăbușirii mișcării revoluționare, mai ales în centrele mari industriale. Din ordinul ministrului de interne cu nr. 26 493 se ordona tuturor prefectilor să ia „măsurile cele mai severe de supraveghere a muncitorilor, organizându-se razii lunare pe întreg județul, făcându-se descinderi pe la capii și conducătorii organizațiilor muncitorești”⁷⁴.

În Valea Bistrei s-au reluat discuțiile în problema semnării contractului colectiv. Inspectoratul muncii Timișoara a fixat ziua tratativelor pentru 22 noiembrie 1938.

Între timp, direcțiunea Uzinelor „Ferdinand” a înaintat Inspectoratului muncii un memoriu, arătând că „muncitorii sînt tratați omeneste, salariile sînt bune și agitațiile care există în uzină nu sînt justificate cu nimic. Inspectoratul muncii trebuie să ia măsuri energice pentru înlăturarea atmosferei vicioase și periculoase ce domnește în rîndul muncitorilor”⁷⁵.

Nici de data aceasta tratativele nu au avut loc în ziua fixată de Inspectoratul muncii, deoarece reprezentanții direcțiunii generale T.N.C. au invocat diferite motive, ne reprezentîndu-se.

În ședința din 27 noiembrie a breslei metalurgiștilor și electricienilor, sub influența reformiștilor, care căutau să abată muncitorimea de la lupta revoluționară, canalizînd-o pe calea tratativelor și a negocierilor cu patronii, s-a hotărît „să se aleagă o delegație ce urma să fie trimisă la București, cu scopul de a interveni la Ministerul Muncii pentru rezolvarea cît mai grabnică a revendicărilor muncitorilor”⁷⁶.

Abia în ianuarie 1939 s-au reluat din nou tratativele cu direcțiunea generală T.N.C., care a refuzat „orice majorare de salariu”, motivînd că prețul fierului este maximat⁷⁷.

Tot mai mult oamenii muncii din această regiune industrială își dădeau seama că pe calea tratativelor legale nu se poate rezolva nimic. Toate acestea arătau că succesul luptei lor nu se poate obține decît printr-o temeinică pregătire, printr-o unitate de acțiune și printr-o largă solidaritate, care ar obliga patronii să satisfacă drepturile lor legitime.

Datorită muncii de propagandă inițiate de comuniști și de social-democrați, mulți muncitori care priveau la început breslele cu neîncredere au

⁷³ Gh. I. Ioniță, C. Botoran, *op. cit.*, p. 57.

⁷⁴ Arh. st. Lugoj, fond Prefectura jud. Severin, dosar nr. 16 212/1938, Proces-verbal nr. 27, f. 2.

⁷⁵ Arh. st. Caransebeș, fond 169, Uzina Ferdinand, Memoriul direcțiunii Uzinelor „Ferdinand” către Inspectoratul muncii Timișoara.

⁷⁶ Arh. st. Lugoj, Registrul de procese-verbale ale breslei metalurgiștilor și electricienilor, secția Ohaba-Bistra-Ferdinand, f. 44.

⁷⁷ Ibidem, f. 45.

intrat la îndemnul acestora în bresla muncitorilor metalurgiști și electricieni⁷⁸. Astfel, la sfârșitul lunii ianuarie 1939 se găseau înscriși în registrul breslei un număr de 783 de muncitori⁷⁹.

În uzină, pe lângă organizația de partid a existat și o organizație a „Ajutorului roșu”, care în repetate rînduri a sprijinit pe tovarășii de muncă de la Reșița, Anina, Călan și Nădrag cînd aceștia se găseau în luptă cu patronii⁸⁰.

În ziua de 22 ianuarie 1939 s-a convocat, sub influența elementelor combative în frunte cu comuniștii, comitetul breslei muncitorilor metalurgiști și electricieni, la care au luat parte și un număr de bărbați de încredere⁸¹. Trecînd peste punctul de vedere al conducătorilor reformiști din comitetul breslei, care propuneau mereu rezolvarea pașnică a conflictului dintre patroni și muncitori, proletarii din Valea Bistrei, îndrumați de comuniști, au cerut să se ia măsurile cele mai urgente pentru semnarea contractului colectiv, iar dacă nu se va ajunge la nici un rezultat să se declare grevă⁸².

În zilele ce au urmat s-a alcătuit un comitet ilegal de grevă format din 12 muncitori, din care făceau parte comuniști, uteciști, social-democrați și muncitori fără de partid din principalele secții ale uzinei. Deoarece direcțiunea Uzinelor „Ferdinand” a refuzat să satisfacă doleanțele muncitorilor cuprinse în memoriul înaintat, sub presiunea maselor s-a convocat pentru 12 februarie o adunare extraordinară a breslei, la care a participat un număr mare de bărbați și femei⁸³. La această adunare, în discuțiile care s-au purtat, s-a relevat faptul că demersurile, memoriile și tratativele nu au dus la nici un rezultat. Conducătorii reformiști ai breslei au reușit însă și de data aceasta să abată de la lupta revoluționară pe muncitorii din Valea Bistrei, impunînd linia tratativelor pașnice, îndemnînd pe cei prezenți să fie calmi și liniștiți și să înainteze un nou memoriu către domnul rezident regal al ținutului Timiș⁸⁴.

La 28 februarie, reprezentanții direcțiunii, ai Inspectoratului muncii Timișoara și delegații muncitorilor s-au întîlnit din nou la masa tratativelor. De la început delegații direcțiunii generale s-au opus categoric încheierii contractului colectiv, arătînd că nu sînt de acord cu tabelele de salarizare propuse de muncitori, că acestea nu sînt bazate pe nici o normă

⁷⁸ Arh. st. Lugoj, Registrul de procese-verbale ale breslei metalurgiștilor și electricienilor, secția Ohaba — Bistra — Ferdinand, f. 45.

⁷⁹ Arh. st. Caransebeș, fond 169, Uzina Ferdinand, dosar nr. 10 din ianuarie 1939.

⁸⁰ Arh. st. Lugoj, Registrul de procese-verbale ale breslei muncitorilor metalurgiști și electricieni Ohaba-Bistra, f. 49.

⁸¹ *Ibidem*, f. 50.

⁸² *Ibidem*.

⁸³ *Ibidem*, (această adunare extraordinară, ținută în ziua de 12 februarie 1939, a fost convocată de comuniști, trecîndu-se peste voința liderilor reformiști din conducerea breslei).

⁸⁴ *Ibidem*, f. 51.

logică și că uzinele fac eforturi mari, deoarece prețurile la materialele de import au crescut pe piața mondială⁸⁵.

Eșuarea tratativelor a demonstrat din nou cu multă pregnanță oamenilor muncii din această zonă industrială că numai prin luptă și printr-o strînsă solidaritate pot obține revendicările cerute.

Organizația de partid din uzină a îndrumat în permanență comitetul de grevă, ales ilegal, să explice muncitorilor necesitatea obiectivă a declanșării grevei. În acest sens s-a desfășurat în rîndurile masei muncitorilor o largă muncă de propagandă de la om la om, stabilindu-se oameni de încredere în toate secțiile uzinei, care, împreună cu bărbații de încredere, au jucat un rol important, mobilizînd masele muncitoare.

Drept rezultat, în ziua de 2 martie, schimbul II a refuzat să intre în lucru, adunîndu-se în curtea din fața direcțiunii⁸⁶.

Muncitorii schimbului I, care terminaseră lucrul, s-au îndreptat și ei spre direcțiune, fiind primiți cu vii aclamații de tovarășii lor. Comitetul de grevă a înaintat direcțiunii uzinelor un nou memoriu, care cuprindea revendicări cu caracter economic și politic :

- 1) durata zilei de muncă de 8 ore și retribuirea orelor suplimentare ;
- 2) semnarea imediată a contractului colectiv ;
- 3) recunoașterea bărbaților de încredere ca reprezentanți ai muncitorilor ;
- 4) mărirea salariului cu 20% ;
- 5) salariile se vor revizui din 6 în 6 luni în raport cu urcarea prețurilor ;
- 6) să se acorde muncitorilor concediile prevăzute de legile în vigoare în raport cu vechimea ;
- 7) concedierile să nu se facă fără preaviz⁸⁷.

După izbucnirea grevei, comitetul de grevă a luat o serie de măsuri organizatorice. La porțile uzinei și la intersecțiile drumurilor de acces spre uzină au fost postate pichete de grevă, care au supravegheat foarte riguros intrările în uzină. La orele 22 schimbul III nu s-a prezentat la lucru și a intrat și el în grevă⁸⁸.

Direcțiunea Uzinelor „Ferdinand” a comunicat telefonic direcțiunii generale T.N.C. încă în după-masa zilei de 2 martie că în uzină nu mai lucrează decît 23 de muncitori, dintre care 18 sînt supraveghetori⁸⁹. Încă în după-amiaza zilei respective și-au făcut apariția la Ferdinand procurorul șef al județului, comandantul legiunii de jandarmi, prim-pretorul din Caransebeș și inspectorul muncii, însoțiți fiind de un puternic detașament

⁸⁵ Arh. st. Caransebeș, fond T.N.C., direcțiunea generală Titan-Nădrag-Călan, Uzina Ferdinand, doc. 109 P.A.S. I, februarie 1939.

⁸⁶ Arh. st. Caransebeș, fond 169, Proces-verbal din 2 martie 1939.

⁸⁷ *Ibidem*, Memoriul muncitorilor înaintat direcțiunii uzinelor „Ferdinand” în ziua de 2 martie 1939.

⁸⁸ *Ibidem*, Uzinele „Ferdinand”, Nota telefonică a direcțiunii uzinelor „Ferdinand” către direcțiunea generală T.N.C. din 2 martie 1939.

⁸⁹ *Ibidem*.

de jandarmi⁹⁰, adus cu scopul de a intimida și a constrânge pe muncitori să reînceapă lucrul.

În noaptea de 2 spre 3 martie, o delegație de muncitori, pe cărări ocolite și înșelînd vigilența organelor de represiune, a luat contact cu metalurgiștii din centrul industrial Nădrag, care în ziua de 3 martie, la orele 10 dimineața, au declarat grevă în semn de solidaritate cu tovarășii lor din Valea Bistrei⁹¹.

Valea Bistrei era în fierbere; autoritățile și conducătorii uzinelor au fost cuprinși de panică. Această stare de panică se desprinde și din adresa prim-pretorului din Caransebeș către legiunea de jandarmi a județului Severin, în care se menționa că cei 80 de jandarmi ce staționau în Valea Bistrei sînt insuficienți pentru menținerea ordinii⁹².

Împotriva muncitorilor s-a declanșat o cruntă teroare. S-a instituit starea de asediu. Sediul breslei muncitorilor metalurgiști și electricieni din Ohaba-Bistra a fost închis. Patrule de jandarmi circulau ziua și noaptea pe străzi, s-au făcut percheziții pe la casele conducătorilor muncitorilor, organizîndu-se arestări⁹³. Muncitorii nu s-au intimidat și au opus o puternică rezistență. Sub presiunea maselor, care erau foarte agitate, organele de represiune au fost nevoite să elibereze în dimineața zilei de 3 martie pe cei arestați. Comitetul de grevă, pentru a nu fi arestat, s-a ascuns în păduri, păstrînd un permanent contact cu masele, dînd directive precise pentru continuarea grevei. Aceasta a durat trei zile. Muncitorii au dat dovadă de multă tenacitate și de tărie morală în lupta hotărîtă împotriva exploata-torilor.

Direcțiunea uzinelor a fost constrînsă să cedeze în fața voinței dîrze a muncitorimii din Valea Bistrei, deoarece s-a semnalat o vie agitație și în rîndurile muncitorilor metalurgiști de la Reșita, Bocșa, Călan, iar metalurgiștii din Valea Nădragului se găseau deja în grevă⁹⁴. Pentru a preîntîmpina declanșarea unei greve generale la toate întreprinderile patronate de T.N.C., direcțiunea generală a fost nevoită, în fața tenacității greviștilor, să aprobe în parte revendicările formulate.

Lucrul a fost reluat în Valea Bistrei în ziua de 5 martie, după ce direcțiunea generală a T.N.C. a declarat că admite memoriul înaintat⁹⁵. Deși muncitorii nu au reușit să cîștige toate revendicările formulate inițial, greva de la Ferdinand a avut unele rezultate concret pozitive. Muncitorii au reușit să încheie un contract colectiv, să obțină un spor de salariu de

⁹⁰ Arh. st. Lugoj, fond Prefectura județului Severin, dos. nr. 1180/1939.

⁹¹ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 72, dosar nr. 6329, f. 13—15. Prin grevele din Ferdinand și Nădrag s-au pierdut 3 648 zile de muncă. (Ministerul Muncii, *Conflictele colective de muncă din anul 1939*, Monitorul oficial și Imprimeriile statului, Imprimeria centrală, București, 1940, p. 16).

⁹² Arh. st. Lugoj, fond Prefectura județului Severin, adresa nr. 310/1939 a Preturii Caransebeș către Legiunea de jandarmi Severin.

⁹³ Arhivele Tribunalului raional Lugoj, dosar nr. 169, f. 5.

⁹⁴ Arh. st. Lugoj, fond Uzina Nădrag, dos. 794/1939, f. 2.

⁹⁵ Arh. st. Caransebeș, fond T.N.C., dosar nr. 1963/1939, doc. nr. 1/4, martie 1939.

10% pentru salariile mici, de 8% pentru cele mijlocii și de 6% pentru salariile mai mari de 2 500 de lei⁹⁶. Majoritatea muncitorilor care au fost concediați înaintea grevei au fost reprimiți la lucru.

Recunoașterea bărbaților de încredere de către direcțiunea uzinelor ca reprezentanți ai muncitorilor a însemnat de fapt creșterea prestigiului muncitorimii organizate.

Numai datorită comportării trădătoare a reformiștilor din conducerea breslei, care au înșelat masele îndemnând pe muncitori să reia lucrul, metalurgiștii de la Ferdinand nu au putut obține satisfacerea și a celorlalte revendicări. Acțiunea trădătoare a reformiștilor din conducerea breslei se reliefează și în scrisoarea trimisă după izbucnirea grevei directorului Uzinei „Ferdinand”, în care se specifica printre altele: „Regretăm greva, care s-a produs din partea muncitorilor fără știrea noastră, și declarăm că am depus toate eforturile de a convinge pe muncitori pentru a relua lucrul”⁹⁷.

Greva din martie 1939, organizată și condusă de P.C.R., a contribuit într-o măsură însemnată la creșterea spiritului luptei revoluționare a muncitorilor, a conștiinței și a combativității lor, la creșterea prestigiului Partidului Comunist Român în rândurile maselor, demonstrându-le că numai printr-o strânsă solidaritate și luptă au posibilitatea de a-și îmbunătăți situația lor economică și politică.

Dintre grevele care au avut loc în întreaga țară în perioada dictaturii regale, greva metalurgiștilor de la Uzinele „Ferdinand” se înscrie printre cele mai mari⁹⁸. Ea avut un puternic răsunet în rândurile muncitorimii bănățene și din întreaga țară, înscriind o pagină însemnată în istoria mișcării muncitorești din patria noastră.

⁹⁶ Arh. st. Lugoj, Registrul de procese-verbale ale Breslei muncitorilor metalurgiști și electricieni, Ohaba-Bistra, f. 49.

⁹⁷ Arh. st. Caransebeș, fond 169, Scrisoarea trimisă în ziua de 3 martie 1939 direcțiunii Uzinelor „Ferdinand” din partea breslei, semnată de trei conducători reformiști.

⁹⁸ A. I. G. h. S a v u, *op. cit.*, p. 71.